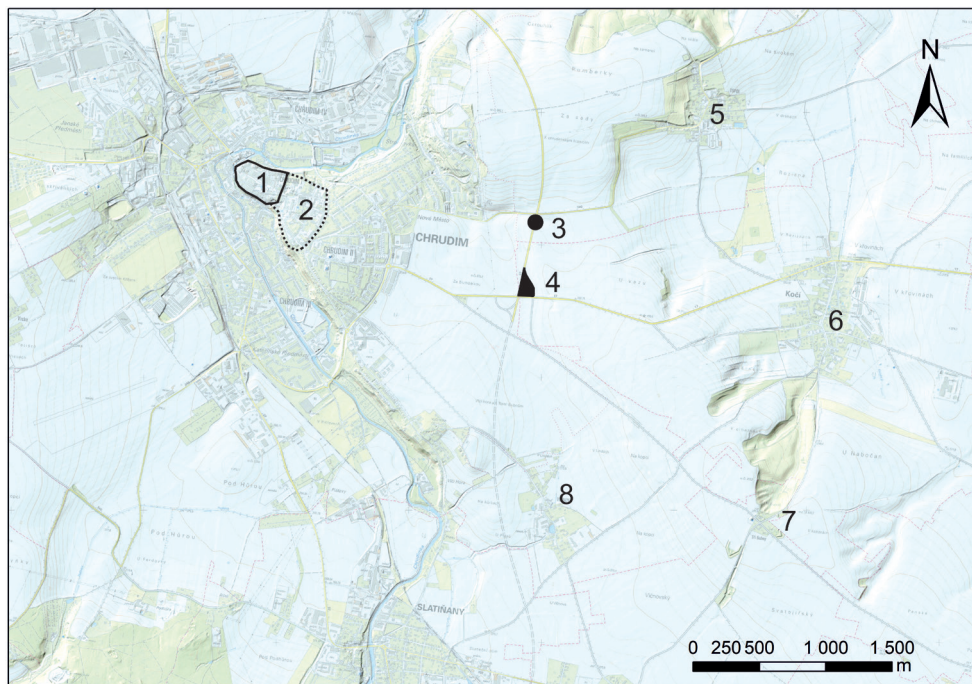

199

realizován rozsáhlý záchranný archeologický výzkum,¹ který odkryl značnou část do té doby neznámého raně a vrcholně středověkého vesnického sídliště (naleziště Kočí III) ležícího na rozhraní katastrálních území Chrudim a Kočí, na dlouhodobě zemědělsky obdělávané půdě (*obr. 1*).

Obr. 1: Širší zázemí chrudimského hradiště. 1) plnou čarou zvýrazněn rozsah hradiště v 9.–10. století; 2) tečkovanou čarou je zvýrazněno rozšíření hradiště v 11.–12. století; 3) naleziště Kočí I se zaniklou vodotečí; 4) plocha naleziště Kočí III; 5) Topol; 6) Kočí; 7) Tři Bubny/Kaplice Větší; 8) Vlčnov. Na podkladové mapě DMR5G a Základní mapě ČR 1 : 10 000 vytvořeno v programu QGIS (podklad: ČÚZK).

¹ MUSIL, Jan – PECINOVSKÁ, Monika – VEPŘEKOVÁ, Jana: *Záchranný archeologický výzkum na trase obchvatu Chrudimí v roce 2012*, Archeologické výzkumy v Čechách 2012, Zprávy České archeologické společnosti, Supplementum 89, 2013, s. 17; MUSIL, Jan: *Zpráva o záchranném archeologickém výzkumu provedeném na základě dohody č. 30/2011 akce: I/37 Chrudim obchvat, úsek Medlešice – křiž. I/17 – 1. a 2. etapa*, nálezová zpráva uložena v archivu archeologického pracoviště Regionálního muzea v Chrudimí, Chrudim 2013; MUSIL, Jan: *Zpráva o záchranném archeologickém výzkumu při stavbě obchvatu Chrudimí*, Chrudimský vlastivědný sborník 18, 2014, s. 227–253; FROLÍK, Jan – MUSIL, Jan: *Pokračování záchranného archeologického výzkumu na obchvatu Chrudimí v roce 2013*, Archeologické výzkumy v Čechách 2013, Zprávy České archeologické společnosti, Supplementum 93, 2014, s. 11–12.

Lokalizace a přírodní podmínky

Přírodní podmínky vždy významnou měrou ovlivňovaly hustotu a podobu osídlení. Bez dostatku vody, vhodné zemědělské půdy a základních surovin by nebylo možné osídlení v žádné prehistorické ani historické epoše. Podle regionálního členění reliéfu České republiky náleží naše zkoumané území do provincie České vysočiny, soustavy České tabule, oblasti Východočeská tabule.² V rámci Východočeské tabule sledované území spadá do horopisného celku Svitavská pahorkatina a dále do podcelku Chrudimská tabule. Administrativně náleží k chrudimskému okresu. Naleziště Kočí III se nachází v rovinatém až mírně svažitém terénu, exponovaném k jihozápadu až západu v nadmořské výšce 273–276 m n. m.

Z regionálně-geologického hlediska se zkoumané území nachází při jižním okraji jihovýchodní části české křídové pánve v tzv. labské faciální oblasti křídů s monoklinálně uloženými zpevněnými sedimenty s mírným úklonem k severovýchodu. Svrchnokřídová výplň je tvořena horninami cenomanského až střednoturonského stáří, jejichž celková mocnost se zde pohybuje v rozsahu 90 m (v údolní nivě Chrudimky) až 150 m (na okolních návrších). Sedimenty cenomanu jsou zastoupeny pískovci, slepenci, případně i jílovci, jejich mocnost v severním okolí města činí až 20 metrů, přičemž klesá jihovýchodním směrem, kde severovýchodně od města sedimenty cenomanu ostrůvkovitě zcela vyклиhují. Sedimenty spodního a středního turonu ve zdejší labské facii tvoří monotónní souvrství s naprostou převahou pelitických slinitých a slinito-jílovitých sedimentů se zastoupením vápnitých jílovců a slínovců jen lokálně s prachovitou až jemně písčitou příměsí. Celé křídové souvrství je tektonickou činností rozděleno na jednotlivé kry, které schodovitě zapadají směrem do osy křídové pánve. Kvartérní pokryv je tvořen eluviálně-deluviálními, fluviálními, eolitickými, ale i soliflukčními sedimenty.³

Příčina a průběh výzkumu

Rozsáhlý záchranný archeologický výzkum v letech 2011–2013 realizovalo Regionální muzeum v Chrudimi ve spolupráci s Archeologickým ústavem AV ČR, Praha, v. v. i., Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích (paleoenvironmentální průzkum) a firmami Terra Verita, spol. s r. o. (výkopové a dokumentační práce) a GEO-CZ spol. s r. o. (geodetické zaměření). Nejprve bylo provedeno zkušební rýhování v celé trase budoucí silnice, jednak aby došlo k ověření archeologických nalezišť objevených při dřívější povrchové a letecké prospekci, jednak ke zjištění nových archeologických nalezišť. Tam, kde byly archeologické situace objeveny, byla rýha rozšířena v celém rozsahu stavby. Celkem bylo tímto způsobem odkryto osm nalezišť (Medlešice I, Medlešice II, Vestec I, Vestec II, Chrudim-Topol, a Kočí I–III) pokrývajících široké časové období od neolitu do raného novověku. Za dohledu archeologa

² DEMEK, Jaromír et al.: *Geomorfologie českých zemí*, Praha 1965; JEMELKA, Jaroslav et al.: *Československá vlastivěda I/1*, Praha 1968; BALATKA, Břetislav et al.: *Zeměpisný lexikon ČSR. Hory a nížiny*, Praha 1987.

³ Detailní přehled o jednotlivých rajonech viz MUSIL, J.: *Zpráva o záchranném archeologickém výzkumu*.

byla pomocí mechanizace sejmuta vrstva ornice, plochy byly ručně začištěny a došlo k vyrýsování jednotlivých archeologických struktur. Poněkud pozměněná metodika byla užita u naleziště Kočí III, kde byla provedena částečná skrývka ornice mechanizací na úroveň zkulturněných vrstev interpretovaných jako splachy, ve kterých se rýsoval první horizont objektů. Po jejich exkavaci byla kulturní vrstva prozkoumána systémem šachovnicové sítě na druhý, pohříbený půdní horizont. Následně byla provedena druhá skrývka na podloží a prozkoumán třetí horizont s objekty pravděpodobně pravěkého (eneolitického?) stáří. U složitějších objektů probíhal výzkum po přirozených terénních vrstvách dle tzv. Harrisovy metody,⁴ s průběžnou fotografickou, měřičskou, kresebnou, plánovou a popisnou dokumentací.⁵ V případě menších objektů charakteru kulových/sloupových jamek a sídlištních objektů byl objekt rozdělen na jednotlivé sektory zkoumané po mechanických vrstvách. Po začištění a dokumentaci řezů byly vybrány zbylé segmenty. Osy objektů a jednotlivých segmentů byly zaměřeny pomocí totální měřičské stanice nebo pomocí geodetické GNSS stanice.

Popis naleziště

Naleziště se nachází v místě severovýchodního ramene (větev A a B, SO 104) dnešní mimoúrovňové křižovatky silnic I/37 a I/17 na rozhraní k. ú. Chrudim a Kočí. Na ploše více než 1,8 hektarů bylo odkryto 1112 objektů (*obr. 2*).

Jeho nejstarší etapu (třetí horizont) tvoří pravěké objekty zahluobené přímo do sprašového podloží, které jeví tendenci sklánět se od východu k západu. Přes tuto situaci se zejména na jižní a západní straně naleziště uložila kulturní vrstva/půdní typ (uloženina 201 – tmavě hnědočerná prachová hlína) o síle 0,05 až 0,1 m, která byla překryta uloženinou 200 (hnědošedá prachová hlína s nahodilou příměsí drobků uhlíků a mazanice) o mocnosti až 0,8 m. Archeologické situace v předchozí vrstvě a v podloží překryla natolik, že ani při intenzivní zemědělské činnosti nemohlo docházet k naorávání starších archeologických situací. Naleziště se tak neprojevovalo ani při intenzivní povrchové prospekci. Do uloženiny 200 (označená jako splach) se zahlubují četné objekty, především kulové jamky z 11.–15. století.⁶

Kulové jamky se nacházely ve dvou zřetelných koncentracích tvořících víceméně obdélné půdorysy doplněné jen malým množstvím větších objektů (*obr. 3*). Několikanásobné shluky kulových jamek ve víceméně stejné linii svědčí o obnovované či opravované konstrukci. Jedná se nejspíše o palisádovou stěnu, která byla během vývoje stavěna do samostatných kulových jamek, zčásti do žlábků.

⁴ HARRIS, Edward C.: *Principles of archaeological stratigraphy*, London 1989.

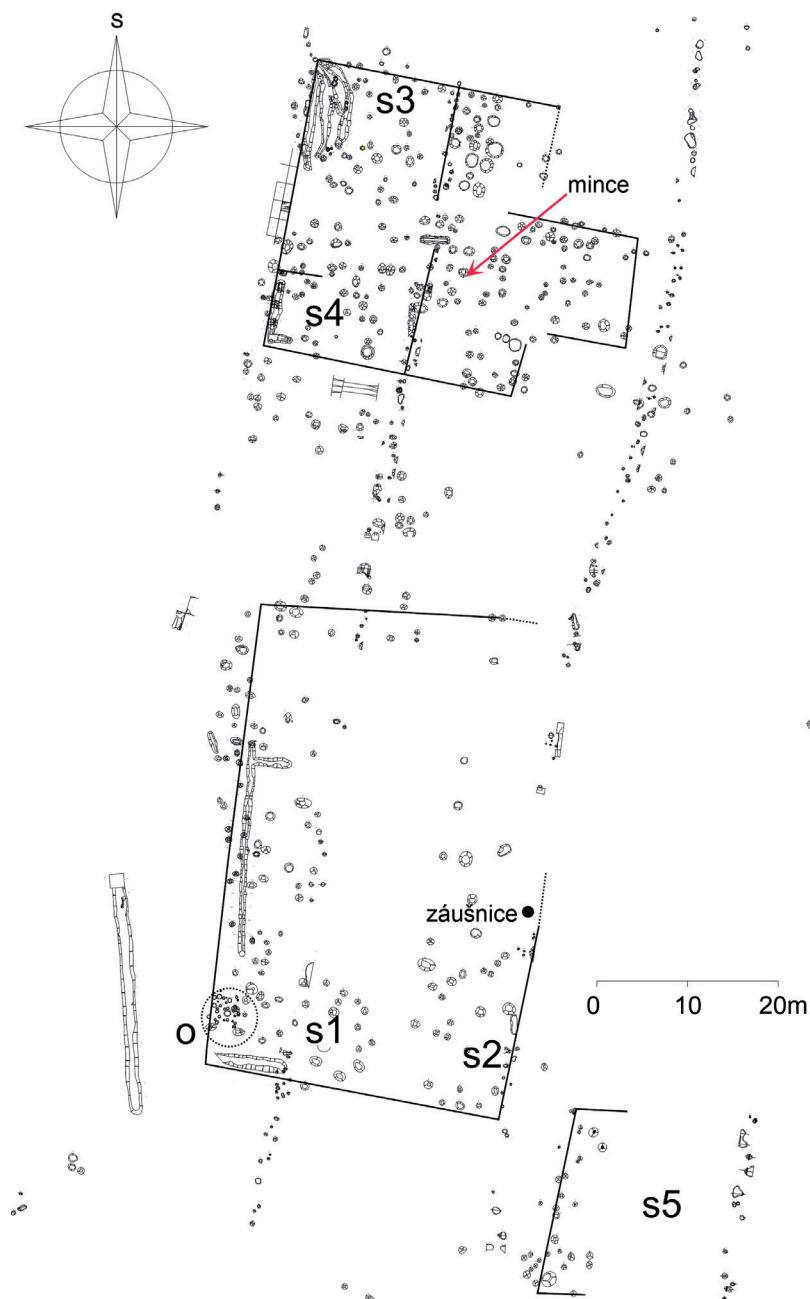
⁵ SPENCE, Craig ed.: *Archaeological site manual*. Department of Urban Archaeology Museum of London, London 1990.

⁶ MUSIL, J.: *Zpráva o záchranném archeologickém výzkumu*.

Obr. 2: Naleziště Kočí III. Barevně označeny plochy s nálezy raně středověkého stáří.
Zaměření GEO-CZ, upravil J. Musil.

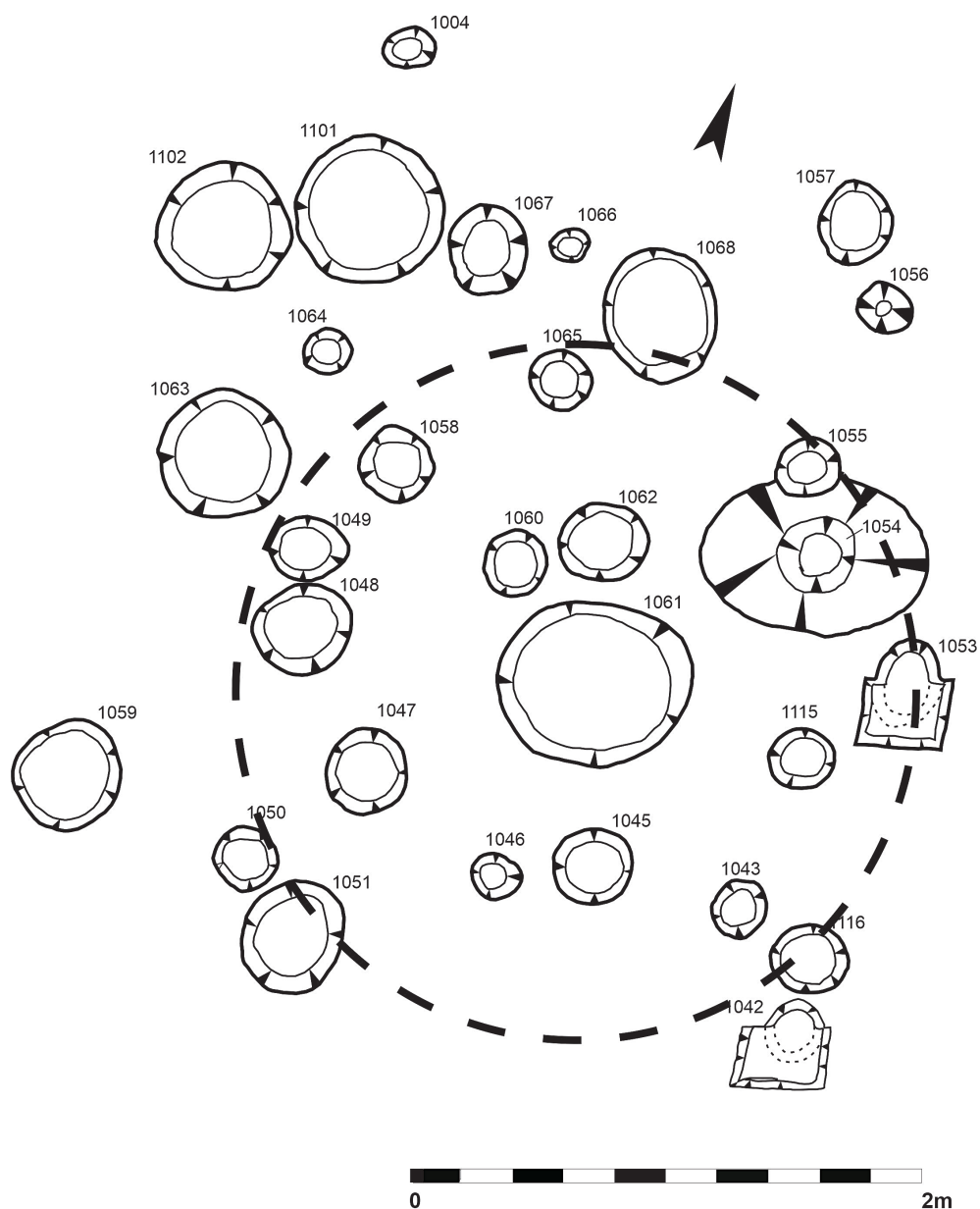

Obr. 3: Naleziště Kočí III. Rekonstrukce rozsahu ohrazených areálů (dvorců) a jednotlivých raně středověkých staveb (S1–S7) a kulové stavby „O“ (oboroh?). Zaměření GEO-CZ, upravil J. Musil.

U jižního ohrazení lze zřetelně sledovat západní a jižní stěnu, méně jednoznačně stěnu severní. Všechny tři jsou rovné a vymezují obdélník o rozměrech cca 30 x 45 m. Nezřetelná je strana východní naznačená neúplnou linií větších kúlových jamek. Takto vymezená plocha je uvnitř nepravidelně pokryta shluky kúlových jamek, které se soustřeďují podél západní a jižní stěny. U jižní stěny lze s určitou pravděpodobností vymezit dva shluky jako pozůstatky dvou kúlových staveb (jedna o rozměrech cca 8 x 6 m, druhá 8 x 10 m – *obr. 3: S1, S2*). Další podobná stavba (přibližné rozměry 6 x 10 m) stála asi uprostřed západní strany (*obr. 3: S3*). Zajímavá je skupina kúlových jamek v jihozápadním rohu ohrazení, vytvářející zhruba čtvercový shluk o rozměrech 3 x 4 m (*obr. 3: O; obr. 4*). Zřetelně se jedná o obnovovanou/opravovanou nevelkou stavbu nesenou kúly. Zbývá plocha jižního ohrazení je víceméně prázdná, ale právě v této části byla nalezena esovitá záušnice (*obr. 3: záušnice; obr. 7: 30*).

Severní ohrazení je plošně menší (cca 25 x 30 m) se zřetelným jihozápadním nárožím vymezeným žlábkem (*obr. 3: S4*). Obdobně je shlukem několika objektů naznačeno severozápadní nároží. Stejně jako u jižního ohrazení dokládají kúlové jamky prokazatelně jižní, západní a severní stěnu. Východní stěna je méně zřetelná. Plocha ohrazení je kúlovými jamkami relativně hustě pokryta s větší intenzitou v západní polovině, kde vytváří u severozápadního rohu pravděpodobně dvoupřstorovou stavbu (rozměry přibližně 20 x 10 m – *obr. 3: S5*). Menší stavba (cca 10 x 6 m) se nacházela v jihozápadním nároží (*obr. 3: S4*). Další obdélná kumulace kúlových jamek (přibližně 10 x 10 m) se nachází zhruba uprostřed východní stěny, kterou jakoby překračovala (*obr. 3: S6*). Četné kúlové jamky pokrývají i zbylou plochu ohrazení. Uprostřed tohoto ohrazení (*obr. 3: mince*) byla nalezena mince – denár (*viz M1*).

Shluky kúlových jamek se nacházejí také mimo obě ohrazení, ale s výjimkou jihovýchodního rohu zkoumané plochy nevytvářejí shluky či kumulace, které by ukazovaly na celistvější půdorysy. V uvedeném nároží stála kúlová stavba o rozměrech 12 x minimálně 5 metrů (půdorys pokračoval mimo zkoumanou plochu – *obr. 3: S7*). Sledován byl rozptýl keramických zlomků z období 9./10.–12./13. století na zkoumané ploše (*obr. 2, 5–7*). Soustřeďuje se především v ploše vymezené oběma ohrazeními. Takto určený areál považujeme za rozsah naleziště ve sledovaném období. Je tím vymezena jeho severní strana, protože v severní třetině zkoumané plochy se raně středověké nálezy neobjevují. Obdobně je tomu se stranou jižní. Raně středověké nálezy dosahují až k jižnímu okraji zkoumané plochy, který byl vymezen silnicí I/17 Chrudim – Vysoké Mýto. V ploše zkoumané jižně od silnice se raně středověké nálezy již neobjevovaly. Zřetelnější je také východní hranice sídliště, protože ve východním výběžku zkoumané plochy také nebyly zjištěny nálezy tohoto stáří. O možném pokračování západním směrem můžeme pouze spekulovat, ale je pravděpodobné. Celkově naleziště vymezilo plochu 130 x 50 m, přičemž menší rozměr je neúplný.

Obr. 4: Naleziště Kočí III. Plán křulové stavby „O“ s variantní interpretací jako kruhový oboroh.
Kresba M. Pecinová, upravil J. Musil.

Nálezy

Nálezový soubor získaný výzkumem není vzhledem k prozkoumané ploše příliš početný a je extrémně fragmentarizovaný, což komplikuje jeho vyhodnocení. Sestává převážně z drobných keramických zlomků (*obr. 5–7*), získána byla též mazanice (drobné hrudky), nevelký počet železných předmětů a pro datování důležité jednotlivosti z jiných materiálů (bronz – záušnice – *obr. 7: 30*; stříbro – denár – *viz M1*). Téměř se nedochovaly zvířecí kosti.

Ve snaze zapojit do analýzy co největší část keramických fragmentů byl uplatněn postup vyhodnocení na základě definovaných keramických technologických tříd (dále jen KT), které jsou definovány na základě makroskopicky postižitelných vlastností.⁷ Tyto třídy mají zároveň i chronologický význam.⁸ Metoda je pro Chrudimsko používána od 90. let minulého století.⁹ Základem jsou rozsáhlé keramické soubory z archeologických výzkumů v chrudimském

⁷ Jsou to: 1) barva, 2) ostřívo, 3) barva lomu, 4) výpal, 5) povrch, 6) afinita s jinými technologickými skupinami. Nejnověji k metodice vymezování keramických tříd srov. ČAPEK, Ladislav – PROCHÁZKA, Rudolf – SEDLÁČKOVÁ, Lenka – TĚSNOHLÍDKOVÁ, Kateřina – SLAVÍČEK, Karel – PLCHOVÁ, Soňa – PLZÁK, Jindřich – NOSEK, Vojtěch – ZEMANCOVÁ, Tereza: *Vrcholně a pozdně středověká keramika v českých zemích. Výroba – Regionalizace – Metody – Interpretace*, Plzeň 2022, s. 199–209.

⁸ Keramické technologické třídy pro Chrudimsko jsou definovány in: FROLÍK, Jan – MUSIL, Jan. – SIGL Jiří: *Manuál technologických skupin středověké a novověké keramiky na Chrudimsku*, Rukopis uložený na archeologickém pracovišti Regionálního muzea v Chrudimi, Chrudim sine dato.

⁹ FROLÍK, Jan – SIGL, Jiří: *Nálezová zpráva o záchranném archeologickém výzkumu na lokalitě Chrudim – Filištinská ulice čp. 37/I–40/I. Svazek 4. Sumarizace nálezů – čp. 37/I, sondy A, B, nálezová zpráva čj. 819/99* uložená v Archivu nálezových správ Archeologického ústavu AV ČR, Praha, v. v. i. 1999. Základní shrnutí poznatků o středověké keramice ve východočeské oblasti podala souborná publikace autorského kolektivu pod vedením Ladislava Čapka (ČAPEK, L. – PROCHÁZKA, R. – SEDLÁČKOVÁ, L. – TĚSNOHLÍDKOVÁ, K. – SLAVÍČEK, K. – PLCHOVÁ, S. – PLZÁK, J. – NOSEK, V. – ZEMANCOVÁ, T.: *Vrcholně a pozdně středověká keramika*, s. 103–111), která vycházela především z detailních analýzy keramických souborů z posledních let (srov. FROLÍK, Jan – STRÁNSKÁ, Petra – ŠVĚDOVÁ, Jarmila: *Hrochův Týnec, počátky zdejšího kostela sv. Martina a feudálního sídla*, Archeologie ve středních Čechách 22/2, 2018, s. 971–1004; FROLÍK, Jan: *Kostel sv. Václava v Lažanech a počátky středověkého osídlení Skutečska II.*, Praha 2019; LACINA, Martin – MUSIL, Jan: *Aktuální stav poznání hradu Rabštejnka (okr. Chrudim) a jeho hmotné kultury*, Castellologica Bohemica 19, 2020, s. 5–56; LACINA, Martin – MUSIL, Jan: *Archeologické nálezy z prostoru tzv. starého hradu v areálu hradu Košumberk z let 1922–1924*, Archeologie východních Čech 22 (2021), 2022, s. 35–75). Přehled nejvýznamnějších keramických tříd na Chrudimsku byl podán v monografii věnované archeologickému poznání regionu Železných hor (MUSIL, Jan – NETOLICKÝ, Petr – PREUSZ, Michal: *Archeologie v Železných horách*, Plzeň 2020, Příloha 1).

městském jádru, konkrétně ve Filištínské ulici¹⁰ a v Hradební ulici.¹¹ Tento postup byl následně využit pro zpracování většího počtu dalších souborů z Chrudimska.¹² Pro středohradištní a mladohradištní období bylo vyčleněno celkem deset tříd.¹³ Středohradištní období charakterizuje keramika převážně hnědých odstínů, makroskopicky hrubšího ostřiva s množstvím slídy a měkčího výpalu. Ve výzdobě převažuje užití hřebenu, okraje jsou převážně pouze jednoduše profilované.¹⁴ Dvě takto vymezené třídy (KT 201 a KT 202) se liší úpravou povrchu (KT 201 – hlazený povrch, jemná slída; KT 202 – nehlazený povrch, větší množství slídy).

Hlazená keramika byla zjištěna v Chrudimi (KT CRF1 a 201),¹⁵ na raně středověkém sídlišti v Dražkovicích,¹⁶ nebo u kostela sv. Martina v Hrochově Týnci (KT Hrochův Týnec 3).¹⁷ Tmavé nehlazené obtáčené zboží (KT 202) rovněž nalézáme v situacích z prostoru chrudimského hradiště (CRF2 a 202),¹⁸ dále z nedalekých Dražkovic (KT Dražkovice 5)¹⁹ a Dvakačovic (KT Dvakačovice 22).²⁰ Dále byla tato keramika získána z areálu raně středověkého sídliště

¹⁰ FROLÍK, Jan – SIGL, Jiří: *Předstihový archeologický výzkum v Chrudimi – Filištínské ulici na staveništi nové budovy okresního archivu v roce 1996*, Zpravodaj muzea v Hradci Králové 23, 1997, s. 86–95; FROLÍK, Jan – SIGL, Jiří: *Pokračování archeologického výzkumu ve Filištínské ulici v Chrudimi v roce 1997*, Zpravodaj muzea v Hradci Králové 24, 1998, s. 137–147; FROLÍK, J. – SIGL, J.: *Nálezová zpráva o záchranném archeologickém výzkumu na lokalitě Chrudim – Filištínská ulice*; FROLÍK, Jan – MUSIL, Jan – SEDLÁČKOVÁ, Michaela – VEPŘEKOVÁ, Jana: *Skromný dům nebo bohatě vybavená domácnost? Vývoj nemovitosti č.p. 39/I v Chrudimi – Filištínské ulici*, *Archaeologia Historica* 47/2, 2022, s. 453–501.

¹¹ FROLÍK, Jan – MUSIL, Jan: *Záchranný archeologický výzkum v Hradební ulici v Chrudimi v roce 2006*, Chrudimský vlastivědný sborník 14, 2010, s. 3–28; FROLÍK, Jan – KOZÁKOVÁ, Romana – MUSIL, Jan – VAĐUROVÁ, Kateřina: *Mezi sklem a keramikou. Středověká jímka 962 z Chrudimi*, *Archaeologia Historica* 45/1, 2020, s. 445–481, zejm. s. 451; FROLÍK, Jan – KOZÁKOVÁ, Romana – MUSIL, Jan – VAĐUROVÁ, Kateřina: *Parcela za č.p. 10/I v Chrudimi. Její vývoj a životní prostředí*, *Archaeologia Historica* 46/2, 2021, s. 539–575.

¹² MUSIL, J. – NETOLICKÝ, P. – PREUSZ, M.: *Archeologie v Železných horách*.

¹³ FROLÍK, J. – MUSIL, J. – SIGL, J.: *Manuál technologických skupin*.

¹⁴ FROLÍK, Jan – SIGL, Jiří: *Chrudimsko v raném středověku. Vývoj osídlení a jeho proměny*, Hradec Králové 1995, s. 69.

¹⁵ FROLÍK, J. – MUSIL, J. – SIGL, J.: *Manuál technologických skupin*; FROLÍK, J. – KOZÁKOVÁ, R. – MUSIL, J. – VAĐUROVÁ, K.: *Mezi sklem a keramikou. Středověká jímka 962 z Chrudimi*; FROLÍK, J. – KOZÁKOVÁ, R. – MUSIL, J. – VAĐUROVÁ, K.: *Parcela za č.p. 10/I v Chrudimi*; FROLÍK, J. – MUSIL, J. – SEDLÁČKOVÁ, M. – VEPŘEKOVÁ, J.: *Skromný dům nebo bohatě vybavená domácnost*.

¹⁶ KOŠAŘOVÁ, Markéta – BULVOVÁ, Kristýna: *Raně středověké osídlení v Dražkovicích (okr. Pardubice)*, *Východočeský sborník historický* 32, 2017, s. 5–115.

¹⁷ FROLÍK, J. – STRÁNSKÁ, P. – ŠVÉDOVÁ, J.: *Hrochův Týnec*.

¹⁸ FROLÍK, J. – MUSIL, J. – SIGL, J.: *Manuál technologických skupin*; FROLÍK, J. – KOZÁKOVÁ, R. – MUSIL, J. – VAĐUROVÁ, K.: *Mezi sklem a keramikou. Středověká jímka 962 z Chrudimi*; FROLÍK, J. – KOZÁKOVÁ, R. – MUSIL, J. – VAĐUROVÁ, K.: *Parcela za č.p. 10/I v Chrudimi*; FROLÍK, J. – MUSIL, J. – SEDLÁČKOVÁ, M. – VEPŘEKOVÁ, J.: *Skromný dům nebo bohatě vybavená domácnost*.

¹⁹ KOŠAŘOVÁ, M. – BULVOVÁ, K.: *Raně středověké osídlení v Dražkovicích*.

²⁰ MUSIL, Jan: *Dvakačovice č.p. 86 – archeologická sonda do minulosti obce*, *Východočeský sborník historický* 37, 2020, s. 101–148.

předcházejícího vzniku benediktinského kláštera v Podlažicích (KT Podlažice 19).²¹

Keramikou mladohradištního období členíme do sedmi tříd (KT 203–206, 208–210). Přetrvávají spíše hnědé odstíny barev, kolísá zastoupení slídy a písčitého ostřiva (KT 204, 205 a 209), objevuje se sendvičový efekt (KT 209 a 210), tvrdý výpal (KT 203 a 204), event. měkký výpal (KT 205 a 206). Zvláště byla vyčleněná třída s tuhou v keramické hmotě (KT 208). Výzdoba se zjednodušuje, převažuje rytá šroubovice, evidujeme i jednoduchou vlnici či vrypy. Okraje jsou profilované jednoduše nebo jako nepravé okruží.

Keramické zboží náležející KT 203 se vyskytuje v Chrudimi samé (KT CRF3 a 203),²² v jejím nejbližším okolí (KT Dražkovice 2 a Dražkovice 3; KT Medlešice 203; KT Hrochův Týnec 2),²³ v Železných horách (KT Licibořice 2),²⁴ i na Skutečsku (KT Lažany 8; KT Rychmburk 16).²⁵

Shodně datované je i tmavé obtáčené zboží bez slídy, které je rovněž hojně zastoupeno v chrudimských souborech (KT CRF4 a 204)²⁶ a nejbližšího okolí (KT Dražkovice 8; KT Hrochův Týnec 1),²⁷ dále z opevněné polohy u kostela sv. Petra a Pavla v Kostelci u Heřmanova Městce a tvrzíště Mrdice u Heřmanova Městce (KT Kostelec u HM 114 a KT Mrdice 14),²⁸ z areálu zaniklého kláštera v Podlažicích (KT Podlažice 11)²⁹ a na Skutečsku (KT Lažany 9; KT Rychmburk 17).³⁰

²¹ FROLÍK, J. – MUSIL, J. – SIGL, J.: *Manuál technologických skupin*.

²² FROLÍK, J. – MUSIL, J. – SIGL, J.: *Manuál technologických skupin*; FROLÍK, J. – KOZÁKOVÁ, R. – MUSIL, J. – VAĎUROVÁ, K.: *Mezi sklem a keramikou. Středověká jímka 962 z Chrudimi*; FROLÍK, J. – KOZÁKOVÁ, R. – MUSIL, J. – VAĎUROVÁ, K.: *Parcela za čp. 10/1 v Chrudimi*; FROLÍK, J. – MUSIL, J. – SEDLÁČKOVÁ, M. – VEPŘEKOVÁ, J.: *Skromný dům nebo bohatě vybavená domácnost*.

²³ KOŠAŘOVÁ, M. – BULVOVÁ, K.: *Raně středověké osídlení v Dražkovicích*; FORMÁNKOVÁ, Kateřina: *Archeologický výzkum cihlářské pece z Medlešic (okr. Chrudim) v kontextu novověké cihlářské výroby*, nepublikovaná magisterská diplomová práce, Katedra archeologie FF Univerzita Hradec Králové, Hradec Králové 2020; FROLÍK, J. – STRÁNSKÁ, P. – ŠVÉDOVÁ, J.: *Hrochův Týnec*.

²⁴ MUSIL, J. – NETOLICKÝ, P. – PREUSZ, M.: *Archeologie v Železných horách*, s. 22.

²⁵ FROLÍK, J.: *Kostel sv. Václava v Lažanech*, s. 77; FROLÍK, J. – MUSIL, J. – SIGL, J.: *Manuál technologických skupin*.

²⁶ FROLÍK, J. – MUSIL, J. – SIGL, J.: *Manuál technologických skupin*; FROLÍK, J. – KOZÁKOVÁ, R. – MUSIL, J. – VAĎUROVÁ, K.: *Mezi sklem a keramikou. Středověká jímka 962 z Chrudimi*; FROLÍK, J. – KOZÁKOVÁ, R. – MUSIL, J. – VAĎUROVÁ, K.: *Parcela za čp. 10/1 v Chrudimi*; FROLÍK, J. – MUSIL, J. – SEDLÁČKOVÁ, M. – VEPŘEKOVÁ, J.: *Skromný dům nebo bohatě vybavená domácnost*.

²⁷ KOŠAŘOVÁ, M. – BULVOVÁ, K.: *Raně středověké osídlení v Dražkovicích*; FROLÍK, J. – STRÁNSKÁ, P. – ŠVÉDOVÁ, J.: *Hrochův Týnec*.

²⁸ KOZOVÁ, Monika: *Drobná středověká opevněná sídla na Chrudimsku*, nepublikovaná bakalářská práce, Ústav historických věd, Filozofická fakulta, Univerzita Pardubice, Pardubice 2010.

²⁹ FROLÍK, J. – MUSIL, J. – SIGL, J.: *Manuál technologických skupin*.

³⁰ FROLÍK, J.: *Kostel sv. Václava v Lažanech*, s. 77; FROLÍK, J. – MUSIL, J. – SIGL, J.: *Manuál technologických skupin*.

Obtáčené zboží hnědých tónů, které se vyskytuje v Chrudimi (KT CRF5 a 205),³¹ jejím nejbližším okolí (KT Medlešice 205; KT Podlažice 9)³² a na Skutečsku (KT Lažany 10; KT Rychmburk 18).³³

S obdobnou situací se setkáváme i u oxidačního slídnatého hlazeného zboží se sendvičovým efektem, které se opět vyskytuje v Chrudimi (CRF6 a 206),³⁴ v jejím nejbližším okolí (KT Hrochův Týnec 4; KT Jezbořice 2; KT Podlažice 10),³⁵ na hradě Košumberku (KT Košumberk 206)³⁶ a na Skutečsku (KT Lažany 6; Rychmburk 15).³⁷

Specifické postavení v souboru zaujímá keramika s příměsí grafitu v keramickém těstě. Na území okresu Chrudim známe importovanou grafitovou keramiku z Chrudimi (KT CRF 8 a 208)³⁸ a z jejího bezprostředního okolí (KT Dražkovice 11; Stolany),³⁹ z hradu Rabštejnek (KT Ra21),⁴⁰ z prostoru zaniklého benediktinského kláštera v Podlažicích (KT Podlažice 5),⁴¹ od kostela sv. Martina v Hrochově Týnci (KT Hrochův Týnec 10),⁴² z hradu Oheb (KT Oheb 21),⁴³ z Košumberka (KT Košumberk 208),⁴⁴ z okolí Kovářova a Hořejšína (KT Kovářov 2), z Trhové Kamenice (KT TK2), z okolí Ronova nad

³¹ FROLÍK, J. – MUSIL, J. – SIGL, J.: *Manuál technologických skupin*; FROLÍK, J. – KOZÁKOVÁ, R. – MUSIL, J. – VAŠUROVÁ, K.: *Mezi sklem a keramikou. Středověká jímka 962 z Chrudimi*; FROLÍK, J. – KOZÁKOVÁ, R. – MUSIL, J. – VAŠUROVÁ, K.: *Parcela za čp. 10/I v Chrudimi*; FROLÍK, J. – MUSIL, J. – SEDLÁČKOVÁ, M. – VEPŘEKOVÁ, J.: *Skromný dům nebo bohatě vybavená domácnost*.

³² FORMÁNKOVÁ, K.: *Archeologický výzkum cihlářské pece z Medlešic*; FROLÍK, J. – MUSIL, J. – SIGL, J.: *Manuál technologických skupin*.

³³ FROLÍK, J.: *Kostel sv. Václava v Lažanech*, s. 77; FROLÍK, J. – MUSIL, J. – SIGL, J.: *Manuál technologických skupin*.

³⁴ FROLÍK, J. – MUSIL, J. – SIGL, J.: *Manuál technologických skupin*; FROLÍK, J. – KOZÁKOVÁ, R. – MUSIL, J. – VAŠUROVÁ, K.: *Mezi sklem a keramikou. Středověká jímka 962 z Chrudimi*; FROLÍK, J. – KOZÁKOVÁ, R. – MUSIL, J. – VAŠUROVÁ, K.: *Parcela za čp. 10/I v Chrudimi*; FROLÍK, J. – MUSIL, J. – SEDLÁČKOVÁ, M. – VEPŘEKOVÁ, J.: *Skromný dům nebo bohatě vybavená domácnost*.

³⁵ FROLÍK, J. – STRÁNSKÁ, P. – ŠVÉDOVÁ, J.: *Hrochův Týnec*; FROLÍK, Jan – MÁCALOVÁ, Michaela – STRÁNSKÁ, Petra: *Kostel sv. Václava v Jezbořicích (okr. Pardubice) a počátky pohřbívání u něho*, *Východočeský sborník historický* 30, 2016, s. 5–97; FROLÍK, J. – MUSIL, J. – SIGL, J.: *Manuál technologických skupin*.

³⁶ LACINA, M. – MUSIL, J.: *Archeologické nálezy z prostoru tzv. starého hradu*.

³⁷ FROLÍK, J.: *Kostel sv. Václava v Lažanech*, s. 77; FROLÍK, J. – MUSIL, J. – SIGL, J.: *Manuál technologických skupin*.

³⁸ FROLÍK, J. – MUSIL, J. – SIGL, J.: *Manuál technologických skupin*; FROLÍK, J. – KOZÁKOVÁ, R. – MUSIL, J. – VAŠUROVÁ, K.: *Mezi sklem a keramikou. Středověká jímka 962 z Chrudimi*; FROLÍK, J. – KOZÁKOVÁ, R. – MUSIL, J. – VAŠUROVÁ, K.: *Parcela za čp. 10/I v Chrudimi*; FROLÍK, J. – MUSIL, J. – SEDLÁČKOVÁ, M. – VEPŘEKOVÁ, J.: *Skromný dům nebo bohatě vybavená domácnost*.

³⁹ KOŠAŘOVÁ, M. – BULVOVÁ, K.: *Raně středověké osídlení v Dražkovicích*; MUSIL, Jan: *Pověst nebo realita? aneb Záchranný archeologický výzkum při odbahňování Panského rybníka ve Stolanech v roce 2011*, *Chrudimský vlastivědný sborník* 16, 2012, s. 207–236.

⁴⁰ LACINA, M. – MUSIL, J.: *Aktuální stav poznání hradu Rabštejnka*, s. 5–56.

⁴¹ FROLÍK, J. – MUSIL, J. – SIGL, J.: *Manuál technologických skupin*.

⁴² FROLÍK, J. – STRÁNSKÁ, P. – ŠVÉDOVÁ, J.: *Hrochův Týnec*, s. 988.

⁴³ FROLÍK, J. – MUSIL, J. – SIGL, J.: *Manuál technologických skupin*.

⁴⁴ LACINA, M. – MUSIL, J.: *Archeologické nálezy z prostoru tzv. starého hradu*.

Doubrovou (KT Ro16)⁴⁵ nebo od kostela sv. Václava v Lažanech na Skutečsku (KT Lažany 11).⁴⁶ Produkční zónu grafitové keramiky můžeme hledat v jiho-moravské či jihočeské oblasti.⁴⁷

Do světlejších tónů bylo vypalováno již částečně vytáčené béžové zboží se sendvičovým efektem (KT 209), které je opět velmi zastoupeno v Chrudimi (KT CRF9 a 209),⁴⁸ v jejím okolí (KT Dvakačovice 26; KT Jezbořice 3),⁴⁹ na hradě Košumberku (KT Košumberk 209),⁵⁰ i na Skutečsku (KT Lažany 3; KT Rychmburk 12).⁵¹

Do stejného období spadá jemnější keramika se sendvičovým efektem, v jejíž keramické hmotě se vyskytuje jemně mletá slída. Toto zboží je v Chrudimi samé (KT CRF10 a 210),⁵² obecně na Chrudimsku (KT Dvakačovice 25; KT Hrochův Týnec 5; KT Medlešice 210),⁵³ v areálu podlažického kláštera (KT

⁴⁵ MUSIL, J. – NETOLICKÝ, P. – PREUSZ, M.: *Archeologie v Železných horách*.

⁴⁶ FROLÍK, J.: *Kostel sv. Václava v Lažanech*, s. 77–112.

⁴⁷ BLÁHA, Josef: *K projevům kulturních vlivů na keramice raného a vrcholného středověku v horním Podýjí*. in: *Z pravěku do středověku*. Sborník k 70. narozeninám Vladimíra Nekudy, ed. Rostislav Nekuda – Josef Unger, Brno 1997, s. 225–229; FELGENHAUER-SCHMIEDT, Sabine: *Graphittonkeramik des Früh- und Hochmittelalters in Niederösterreich*, in: *Frühmittelalterliche Graphittonkeramik in Mitteleuropa*. Naturwissenschaftliche Keramikuntersuchungen. IV. Internationale Tagungen in Mikulčice, ed. Lumír Poláček, Brno 1998, s. 119–212; ERNEÉ, Michal – VAŘEKA, Pavel: *Die Graphittonkeramik des 13. Jahrhunderts in Südböhmen und Prag*, in: *Frühmittelalterliche Graphittonkeramik in Mitteleuropa*. Naturwissenschaftliche Keramikuntersuchungen. IV. Internationale Tagungen in Mikulčice, ed. Lumír Poláček, Brno 1998, s. 217–230; DOLEŽEL, Jiří – SADÍLEK, Jaroslav: *Středověký důlní komplex v trati Havírna u Štěpánova nad Svitavou. Příspěvek k dějinám těžby stříbra v oblasti severozápadní Moravy ve 13. a 14. století*, *Mediaevalia archaeologica* 6, 2004, s. 43–119; PROCHÁZKA, Rudolf – PEŠKA, Marek: *Základní rysy vývoje brněnské keramiky ve 12.–13./14. století*, *Přehled výzkumů* 48, 2007, s. 143–299; SCHARER-LIŠKA, Gabriele: *Die hochmittelalterliche Grafitkeramik in Mitteleuropa und ihr Beitrag zur Wirtschaftsgeschichte*, Mainz 2007; ČAPEK, Ladislav: *Depoziční a postdepoziční procesy středověké keramiky na parcelách Českých Budějovic (Případová studie z domu čp. 16)*, Plzeň 2010.

⁴⁸ FROLÍK, J. – MUSIL, J. – SIGL, J.: *Manuál technologických skupin*; FROLÍK, J. – KOZÁKOVÁ, R. – MUSIL, J. – VAĐUROVÁ, K.: *Mezi sklem a keramikou. Středověká jímka 962 z Chrudimi*; FROLÍK, J. – KOZÁKOVÁ, R. – MUSIL, J. – VAĐUROVÁ, K.: *Parcela za čp. 10/1 v Chrudimi*; FROLÍK, J. – MUSIL, J. – SEDLÁČKOVÁ, M. – VEPŘEKOVÁ, J.: *Skromný dům nebo bohatě vybavená domácnost*.

⁴⁹ MUSIL, J.: *Dvakačovice čp. 86*; FROLÍK, J. – MÁCALOVÁ, M. – STRÁNSKÁ, P.: *Kostel sv. Václava v Jezbořicích*.

⁵⁰ LACINA, M. – MUSIL, J.: *Archeologické nálezy z prostoru tzv. starého hradu*.

⁵¹ FROLÍK, J.: *Kostel sv. Václava v Lažanech*, s. 77; FROLÍK, J. – MUSIL, J. – SIGL, J.: *Manuál technologických skupin*.

⁵² FROLÍK, J. – MUSIL, J. – SIGL, J.: *Manuál technologických skupin*; FROLÍK, J. – KOZÁKOVÁ, R. – MUSIL, J. – VAĐUROVÁ, K.: *Mezi sklem a keramikou. Středověká jímka 962 z Chrudimi*; FROLÍK, J. – KOZÁKOVÁ, R. – MUSIL, J. – VAĐUROVÁ, K.: *Parcela za čp. 10/1 v Chrudimi*; FROLÍK, J. – MUSIL, J. – SEDLÁČKOVÁ, M. – VEPŘEKOVÁ, J.: *Skromný dům nebo bohatě vybavená domácnost*.

⁵³ MUSIL, J.: *Dvakačovice čp. 86*; FROLÍK, J. – STRÁNSKÁ, P. – ŠVĚDOVÁ, J.: *Hrochův Týnec*; FORMÁNKOVÁ, K.: *Archeologický výzkum cihlářské pece z Medlešic*.

Podlažice 21),⁵⁴ na hradě Košumberku (KT Košumberk 210),⁵⁵ i na Skutečsku (KT Lažany 2; KT Lhota u Skutče 1; KT Rychmburk 11).⁵⁶

Chronologicky se „středohradištní třídy“ KT 201 a KT 202 určitě objevují v 10. století s počátkem v předchozím období. Pro Chrudimsko je typické, že tyto třídy včetně výzdoby a profilace okrajů přetrvávají do mladohradištního období, kdy postupně vyznívají a jsou nahrazovány mladšími. Nástup nových technologií není zatím přesně stanoven, spíše intuitivně je kladen do pokročilého 11. nebo počátku 12. století.⁵⁷ Obdobně je tomu se závěrem některých „mladohradištních tříd“. Vedle nových technologických tříd 13. století (např. bílá, obvykle červeně malovaná keramika) přetrvávají některé technologické třídy z předchozího období (KT 209, 210), jak dokládají profilace okrajů nebo nové keramické tvary (pokličky). Pro potřeby této práce je starší etapa řazena do 10. až 11. století a mladší do 11. až staršího 13. století.

Keramika tříd KT 201 a KT 202 („středohradištní“) byla získána z 26 objektů (*obr. 5: 1–5, 7*), sídlištní vrstvy (*obr. 5: 6, 8–30*) a část byla získána sběrem nebo při začištěvání plochy po skrývce. V osmi dalších objektech byla také keramika skupin mladohradištních nebo mladších. Většina keramických zlomků je atypická. Okraje nádob jsou jednoduše profilované, seříznuté vodorovně či kuželovitě (*obr. 5: 1, 10, 11, 17, 19*), ve výzdobě se objevuje hřebenová linie, hřebenová vlnice i hřebenový vpich (*obr. 5: 2–4, 7, 13, 15, 16, 20, 25, 26, 29*). V rámci KT 202 zjišťujeme ojediněle i rytou šroubovici nebo jednoduchou vlnici (*obr. 5: 28, 30*). Početně převažuje nehlazená KT 202 (112 ks, 631 g) nad jemnější KT 201 (17 ks, 84 g).

Početnější a rozmanitější jsou nálezy technologických tříd 204–206 a 208–210 (664 ks, 2751 g – *obr. 6, 7: 1–27, 31, 32*). Keramika byla vyzdvižena z 54 objektů (74 ks, 284 g), v dalších 44 je jako příměs spolu s vrcholně středověkými zlomky (90 ks, 336 g). Plošně je rozšířena stejně jako keramika KT201 a KT202 (*obr. 2*). Nejpočetněji jsou zastoupeny skupiny KT204 (157 ks, 661 g), KT205 (237 ks, 1022 g) a KT210 (144 ks, 499 g). Minimální zastoupení mají skupiny KT203 (7 ks, 32 g) a KT208 (4 ks, 13 g). V keramických tvarech jsou zastoupeny hrnce, nádoby s uchem (*obr. 7: 5*) a pokličky (*obr. 6: 19, 20 a obr. 7: 15*). Nádoby s uchem a pokličky představují nové keramické tvary nastupující ve 13. století, což ukazuje na přežívání některých keramických tříd až do tohoto období. Nad jednoduše profilovanými okraji (*obr. 6, 5, 25, 28, 34; obr. 7: 2, 11*) postupně převažují profilace v podobě nepravého okruží, které nastupují ve 12. století a pokračují až do vrcholného středověku (*obr. 6: 1, 3, 6–7, 15, 21–24, 26, 27, 30–32, 37; obr. 7: 8–10, 13, 14*). Výzdoba se zjednodušuje, převažuje rytá šroubovice (*obr. 6: 11, 14, 38; 7: 16–21, 23, 25*,

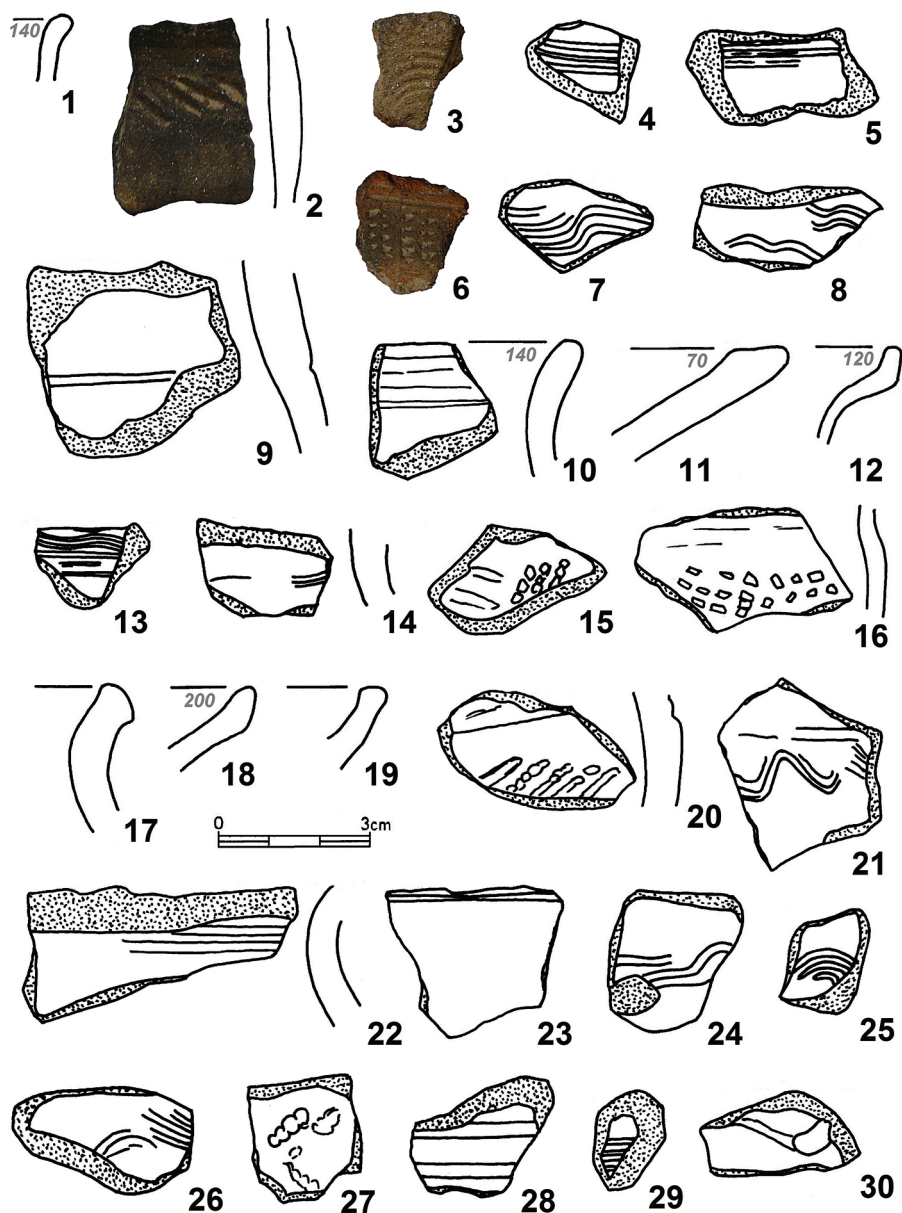
⁵⁴ FROLÍK, J. – MUSIL, J. – SIGL, J.: *Manuál technologických skupin*.

⁵⁵ LACINA, M. – MUSIL, J.: *Archeologické nálezy z prostoru tzv. starého hradu*.

⁵⁶ FROLÍK, J.: *Kostel sv. Václava v Lažanech*, s. 77; MUSIL, Jan: *Počátky Lhoty u Skutče (archeologie žijící vesnice)*, Chrudimské vlastivědné listy 26, 5, 2017, s. 13–17. FROLÍK, J. – MUSIL, J. – SIGL, J.: *Manuál technologických skupin*.

⁵⁷ FROLÍK, J. – SIGL, J.: *Chrudimsko*, s. 69–70.

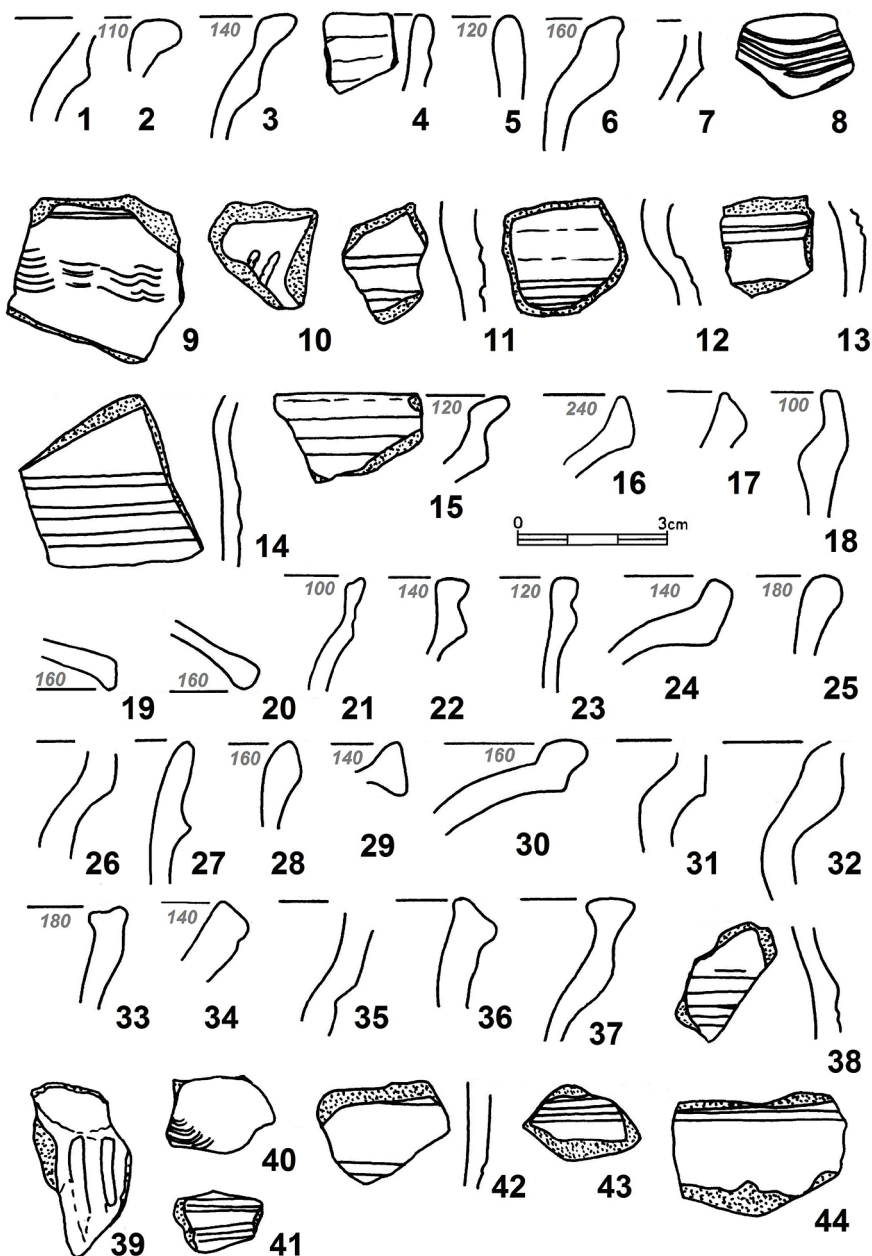

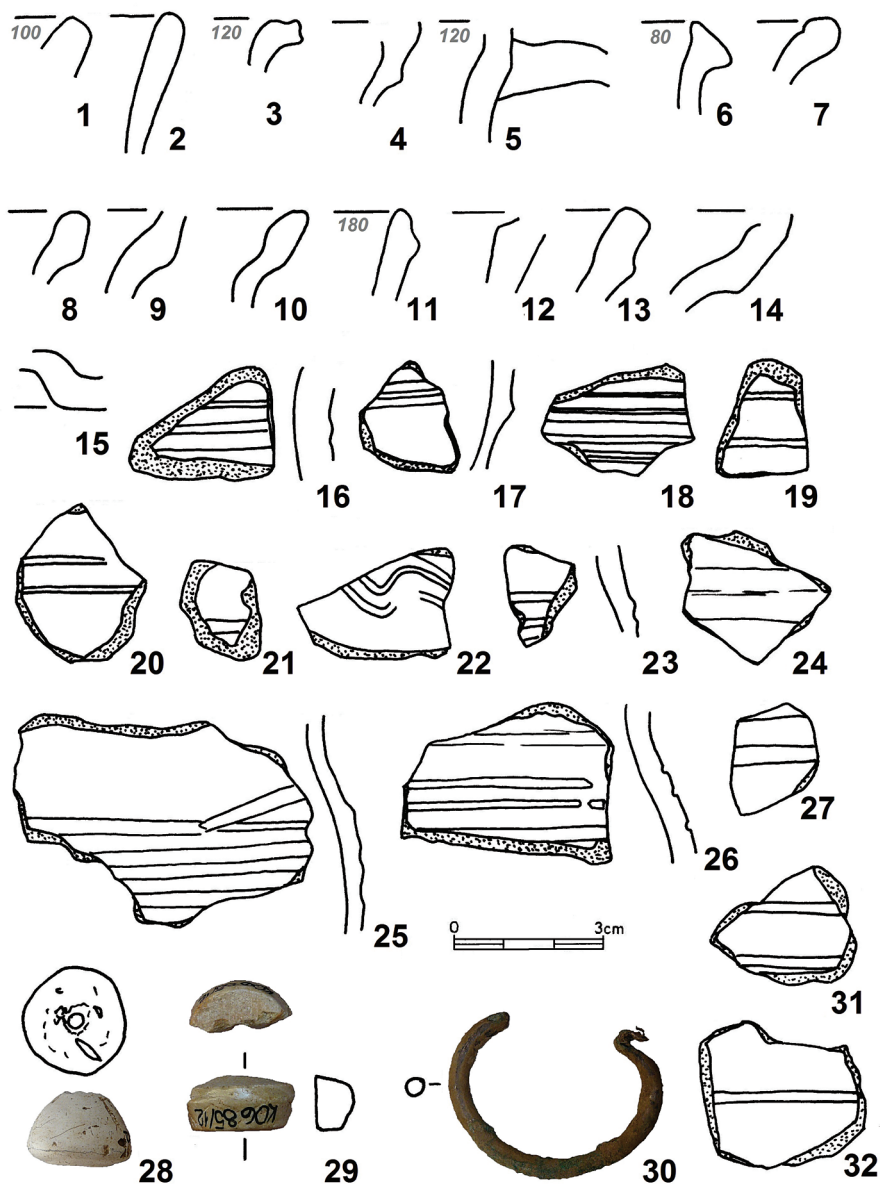
Obr. 5: Naleziště Kočí III. Výběr keramiky střední doby hradištní (skupiny KT 201 a KT 202).

Kresba J. Frolík a M. Sedláčková, foto M. Sedláčková.

Obr. 6: Naleziště Kočí III. Výběr keramiky mladší doby hradištní
(skupiny KT 203-206, 208-210). Kresba J. Frolík a M. Sedláčková.

Obr. 7: Naleziště Kočí III. Výběr nálezů mladší doby hradištní (KT 203–206, 208–210), 29 – kámen, 30 – bronz, ostatní keramika. Kresba J. Frolík a M. Sedláčková, foto M. Sedláčková.

26, 31, 32). V malé míře přežívá hřebenová výzdoba, spojená se skupina KT 204 a KT 205 (*obr. 6: 8–10, 40, 43; obr. 7: 22*). Ojedinele se objevují netypické vrypy (*obr. 6: 39*).

Nekeramické nálezy představují čtyři torzovitě zachované železné hřebíky, typologicky neurčitelné. Chronologicky necitlivé jsou i přesleny, jeden keramický (*obr. 7: 28*) a druhý kamenný (*obr. 7: 29*). Výpovědní hodnotu pro datování naleziště mají bronzová záušnice (*obr. 7: 30*) a stříbrná mince – denár (*viz M1*).

Záušnice je nejčastěji nalézaným a převážně jediným ženským šperkem, který se objevuje v mladohradištním období, častěji na pohřebištích a méně často v sídlištních situacích. Pro určení jejich stáří je užíván průměr šperku, event. podoba esovité kličky. Studovaná záušnice, nalezená v jižním ohrazeném areálu, je mírně deformovaná s průměry 43 a 31 mm a silou drátu 4 mm. Jednoduchá klička je deformovaná a poškozená, takže nelze určit, zda byla hladká nebo se žlábkem. Druhý konec má tupé ukončení. Podle třídění K. Tomkové patří nejspíše ke skupině T1 s průměrem 30–41 mm a průměrem užitého drátu 1,5–4 mm.⁵⁸ Objevují se na pohřebištích v okolí Pražského hradu (např. na Loretánském náměstí) i Levého Hradce. Větší průměr je řadí spíše do 12. století. Z Chrudimi známe velmi podobné záušnice z hrobu v Husově ulici s mírně menším průměrem (30 x 32 mm, průměr drátu 3,7 mm) a vyrobené ze stříbra.⁵⁹ Z téhož hrobu byl vyzdvížen denár Vratislava II. (1061–1092).⁶⁰ Záušnici z naleziště Kočí III považujeme za náhodně ztracený šperk.

Jiný významný nález – stříbrná mince – pochází ze severního areálu (*obr. 3: mince*).

M1. UHRY, Štěpán I. (997–1000–1038)

denár, asi 1013/1018–1038

Av.: kříž, ve vnitřním perlovci v úhlech kříže 4 „klínky“; vnější obvod perlovitý.

+ **STEPHANVS REX**

⁵⁸ TOMKOVÁ, Kateřina: *Levý Hradec v zrcadle archeologických výzkumů. Pohřebiště. Díl II*, Praha 2020.

⁵⁹ FROLÍK, Jan: *Archeologické nálezy Chrudimsko /Chrudim/. Sbírky Okresního muzea v Chrudimi 1/II*, Chrudim 1981, s. 19.

⁶⁰ FROLÍK, J. – SIGL, J.: *Chrudimsko*, s. 61–62.

Rv.: kříž, ve vnitřním hladkém kruhu v úhlech kříže 4 „klínky“; vnější obvodok hladký.

+ REGIA CIVITAS

Lit.: *Huszár* 1979,⁶¹ 31, č. 1.

AR; 0,668 g; 18,3/12,4+4,8 mm; přehnutý, rozlomený.

Sbírka: Regionální muzeum v Chrudimi.

Foto: Jan Frolík.

Mince objevená v areálu raně středověkého sídliště Kočí III patří do kategorie ztrátových exemplářů – její nálezová poloha je promítnuta do prozkoumané plochy (*obr. 3: mince*). Jde o ražbu uherského krále Štěpána I. (997–1038) vzniklou v neznámé mincovně. Produkce denáru typu Huszár č. 1 byla velmi masová a tomu odpovídá také velké množství doložených kombinací razidel.⁶² Na základě výskytu v severských nálezech je zřejmé, že počátek ražby sledovaného mincovního typu spadá až do období 1013–1018.⁶³ Doposud nejpodrobnější katalogizaci variant denáru typu Huszár č. 1 zveřejnil P. Csákvári – tato práce však postrádá číselné či numerické označení jednotlivých variant a je tedy pro práci jen obtížně použitelná.⁶⁴

Z numismatického pohledu jde o poměrně běžnou ražbu, avšak její výpočetní hodnota je s ohledem na nálezový původ z oblasti severovýchodních Čech velmi významná. Jedná se o další doklad pronikání uherských ražeb z první třetiny 11. století na české území. Nálezový výskyt uherských denárů z 11. a zvláště 12. století je na českém území vzácný. Starý nálezový fond, především exempláře tvořící příměs v pokladech s českými denáry, shrnula J. Hásková.⁶⁵ Naposledy stručný přehled nálezů uherských mincí v Čechách zveřejnil J. Militký.⁶⁶

Ve vztahu k denáru ze sídliště Kočí III se v tomto příspěvku zaměřujeme pouze na další nálezy ražeb krále Štěpána I., a to na prvním místě pocházející z oblasti severovýchodních Čech. Dva exempláře, objevené při prospekci s detektory kovů, jsou doloženy z areálu předhradí hradiště Vraclav.⁶⁷ Další Štěpánův denár pochází z Opočna.⁶⁸ Jeden exemplář byl zastoupen také

⁶¹ HUSZÁR, Lajos: *Münzkatalog Ungarn von 1000 bis Heute*, Budapest 1979.

⁶² HUSZÁR, L.: *Münzkatalog Ungarn*.

⁶³ JONSSON, Kenneth: *The earliest Hungarian coinage*, in: *Commentationes Numismaticae* 1998. Festgabe für Gert und Vera Hatz zum 4. Januar 1988 dargebracht, ed. Peter Berghaus – Jürgen Bracker – Jørgen Steen Jensen – Lars Lagerquist, Hamburg 1988, s. 95–102.

⁶⁴ HUSZÁR, L.: *Münzkatalog Ungarn*; CSÁKVÁRI, Péter: *Szent István dénárjának vernet Típusai*, Győr 2009.

⁶⁵ HÁSKOVÁ, Jarmila: *K obchodním stykům Čech s Uhrami v období raného feudalismu. Nálezy uherských mincí v Čechách*, *Slovenská numizmatika* 10, 1989, s. 213–222.

⁶⁶ MILITKÝ, Jiří: *Nález denáru uherského krále Štěpána I. z Opočna (okr. Rychnov nad Kněžnou)*, *Numismatický sborník* 27/2, 2012–2013, s. 236–239.

⁶⁷ LUKAS, Jiří – VÍCH, David: *Nálezy jednotlivých „ztrátových“ raně středověkých mincí z hradiště Vraclav (okr. Ústí nad Orlicí)*, *Numismatický sborník* 32/1, 2018, s. 26–53.

⁶⁸ MILITKÝ, J.: *Nález denáru uherského krále Štěpána I.*

v dosud podrobně nepublikovaném depotu pocházejícího z neznámé lokality v okolí Hradce Králové a ukrytém do země okolo roku 1050.⁶⁹

Štěpánovy denáry se vyskytly také v nálezech z dalších českých regionů. Celkem 10 ks denárů tohoto panovníka bylo zastoupeno v pokladu z Prahy 2, Kanálské zahrady.⁷⁰ Nepublikovaný denár Štěpána I. pochází z areálu Pražského hradu.⁷¹ Zcela atypický je výskyt Štěpánova denáru v depotu feniků a brakteátů z Tetína, ukrytého před polovinou 13. století.⁷² Tato ražba se však na české území zřejmě dostala z Bavorska náhodně s fenikovou složkou tohoto pokladu.

Všechny nálezy Štěpánových denárů v severovýchodních Čechách mají přímou (Vraclav) či zřetelnou vazbu na přemyslovská hradiště (Hradec Králové, Opočno) a v případě Kočí III je evidentní spojitost s hradištěm v Chrudimi. Lze oprávněně předpokládat, že na uvedené centrální lokality tyto ražby pronikaly v souvislosti s dálkovým obchodem a posléze se šířily dále v zázemí hradišť. Dva exempláře z Vraclavi a nový nález z Kočí III velmi výmluvně ilustrují komunikační směr, kterým uherské ražby do Čech proudily – jde o trasu tzv. Trstenické stezky, spojující severovýchodní Moravu (zvláště Olomouc) s českým vnitrozemím. Je zřejmé, že právě oblast Moravy zprostředkovala import uherských mincí do Čech. Na Moravě je doložen mimořádně početný import uherských mincí z 11. století,⁷³ kde v průběhu 1. třetiny 11. století uherské denáry navíc nahrazovaly absenci lokální moravské mince.⁷⁴ Tento jev je doložen také v naddunajském Dolním Rakousku, především na lokalitě Oberleiserberg.⁷⁵ Je tedy zřejmé, že výrazná část produkce uherských denárů, zvláště v 1. polovině 11. století, byla využívána pro zahraniční obchod. Čechy jsou však z tohoto pohledu pouze okrajovým územím – uherské denáry jen

⁶⁹ Depot je uložen v Národním muzeu v Praze. RADOMĚRSKÝ, Pavel: *České, moravské a slezské nálezy mincí údobí denárového (10.–12. století)*, in: *Nálezy mincí v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Díl II/1*, ed. Emanuela Nohejlová-Prátová, Praha 1956, s. 19, č. 1464; CACH, František: *Nejstarší české mince I. České denáry do mincovní reformy Břetislava I.*, Praha 1970, s. 52, č. 9; VIDEMAN, Jan – PAUKERT, Josef: *Moravské denáry 11. a 12. století*, Kroměříž 2009, s. 443, č. 82.

⁷⁰ RADOMĚRSKÝ, P.: *České, moravské a slezské nálezy (10.–12. století)*, s. 21, č. 1473; CACH, F.: *Nejstarší české mince I*, s. 56, č. 36.

⁷¹ Za informaci děkuji PhDr. L. Polanskému, Ph.D.

⁷² MILITKÝ, Jiří – STOLZ, Daniel – STOLZOVÁ, Dana – ZAORAL, Roman: *Poklad mincí ze 13. století z Tetína. Předběžná zpráva o nálezu a stavu jeho zpracování*, *Folia Numismatica* 21, 2008 (2006–2007), s. 143, tab. 2/VIII.1; ZAORAL, Roman – MILITKÝ, Jiří: *The hoard of Tetín (Czech republic) in the light of currency conditions in thirteenth-century Bohemia*, in: *Proceedings of the XIVth International Numismatic Congress*, Glasgow 2009, II, ed. Nicholas Holmes, Glasgow 2011, s. 1666, č. IX/1.

⁷³ ŠMERDA, Jan: *Nálezy uherských mincí na Moravě z 11. a 12. století*, *Slovenská numizmatika* 10, 1989, s. 223–234; MARETHOVÁ, Barbora: *Príspevek k poznání raně středověkých pohřebišť (zvyk vkládání mincí do hrobů)*, *Studia mediaevalia pragensia* 8, 2008, s. 7–44; VIDEMAN, Jan – MACHÁČEK, Jiří: *Nové mincovní nálezy z dolního Podolí v kontextu raně středověké Moravy*, *Archeologické rozhledy* 65, 2013, s. 851–871.

⁷⁴ VIDEMAN, J. – MACHÁČEK, J.: *Nové mincovní nálezy*, s. 865–866.

⁷⁵ MILITKÝ, Jiří – EMMERIG, Hubert: *Funde frühmittelalterlicher Münzen aus Oberleiserberg (Niederösterreich)*, *Numismatický sborník* 28/2, 2016 (2014), 205–221.

těžko mohly soutěžit s intenzivní produkcí kvalitních českých denárů, které se po celé 11. století v nálezech promítají v naprosto drtivé převaze. Dříve byla přítomnost uherských mincí v Čechách spojována s obchodem se solí z Uher.⁷⁶ Z dnešního pohledu ale s velkou pravděpodobností pronikání uherských denárů do Čech odráží především komunikační a obchodní spojení s územím Moravy.⁷⁷

Exemplář ze sídliště Kočí III je důležitý také z hlediska oběhu mince ve venkovském prostředí. Tento nález naznačuje, že v zázemí hradiště Chrudim⁷⁸ se mince dostávaly i mezi zemědělské obyvatelstvo již v 1. třetině 11. století. O procesu plošného uplatnění mince v raném středověku víme zatím poměrně málo a z tohoto pohledu jsou důležité především nálezy ztrátových mincí.⁷⁹ Na počátek 11. století je datováno doložitelné šíření mincí ve venkovském prostředí v Čechách⁸⁰ a uherský denár Štěpána I. z Kočí III by mohl být dalším potvrzením tohoto trendu.

Chronologie a podoba sídliště

Poznání raně středověkého osídlení Chrudimska bylo věnováno značné úsilí zejména v 80. letech 20. století. Povrchové průzkumy přispěly k poznání jeho rozptýleného charakteru s tzv. centrálními body.⁸¹ Otazník zůstal nad podobou jednotlivých bodů („sídlištních buněk“) rozptýleného osídlení, které sejevily na povrchu jako koncentrace keramických zlomků obvykle s průměrem 40–50 m. Tato velikost zřejmě odráží jakousi základní jednotku osídlení, která byla interpretována jako usedlost/dvorec nebo jejich malý shluk, aniž bylo možné podložit tuto úvahu konkrétním archeologickým odkryvem.⁸² Plošný výzkum takového naleziště však proveden nebyl a známy byly pouze

⁷⁶ HÁSKOVÁ, J.: *K obchodním stykům Čech s Uhrami*, s. 218–219.

⁷⁷ MILITKÝ, J.: *Nález denáru uherského krále Štěpána I.*, s. 238.

⁷⁸ Mincovní nálezy z areálu hradiště Chrudim doposud nebyly souhrnně vyhodnoceny. Na tomto místě uvádíme stručný přehled publikovaných nálezů: depot (RADOMĚRSKÝ, P.: *České, moravské a slezské nálezy (10.–12. století)*, s. 48–49, č. 1619; CACH, František: *Nejstarší české mince II. České a moravské denáry od mincovní reformy Břetislava I. do doby brakteátové*, Praha 1972, s. 61, č. 217); jednotlivý nález (RADOMĚRSKÝ, P.: *České, moravské a slezské nálezy (10.–12. století)*, s. 19, č. 1465; CACH, F.: *Nejstarší české mince I*, s. 53, č. 14); hrobové nálezy (RADOMĚRSKÝ, P.: *České, moravské a slezské nálezy (10.–12. století)*, s. 46–47, č. 1610; CACH, F.: *Nejstarší české mince II.*, s. 61, č. 216; FROLÍK, J. – SIGL, J.: *Chrudimsko*, s. 61–62; MARETHOVÁ, B.: *Příspěvek k poznání raně středověkých pohřebišť*, tab. 1: 12).

⁷⁹ Z tohoto pohledu se jeví jako nesmírně cenné dokumentování nálezů jednotlivých mincí pocházejících z detektorových průzkumů. Srovnej: LUKAS, Jiří: *Nálezy denárů z 11. a 12. století pomocí detektorů kovů (I.)*, Numismatický sborník 28/1, 2014, s. 57–70; LUKAS, Jiří: *Nálezy denárů z 11. a 12. století pomocí detektorů kovů (II.)*, Numismatický sborník 29/2, 2016 (2015), s. 162–182; LUKAS, Jiří: *Nálezy denárů z 11.–13. století objevené pomocí detektorů kovů (III.)*, Numismatický sborník 33/2, 2020, s. 139–158; LUKAS, Jiří: *Nálezy mincí z 12. a 13. století z areálu raně středověkého sídliště v Opolánkách (okr. Nymburk)*, Numismatický sborník 33/2, 2020, s. 165–172.

⁸⁰ KLÁPŠTĚ, Jan: *Příspěvek k poznávání úlohy mince v přemyslovských Čechách*, Archeologické rozhledy 51, 1999, s. 782.

⁸¹ FROLÍK, J. – SIGL, J.: *Chrudimsko*.

⁸² FROLÍK, J. – SIGL, J.: *Chrudimsko*, s. 43.

izolované objekty, nejčastěji jámy, ojediněle lahvovité obilnice bez možnosti zasazení do původního kontextu sídliště. Změnu nepřinesly ani rozsáhlé terénní výzkumy doprovázející na Chrudimsku a Pardubicku plošně rozsáhlé stavby, např. výstavba silnice I/37 Jesničanky–Medlešice,⁸³ obchvatu Kojic⁸⁴ nebo několika souborů rodinných domů v Mikulovicích.⁸⁵

Naleziště Kočí III je proto plošně největším odkryvem raně středověkého sídliště na Chrudimsku, které umožňuje učinit si alespoň základní představu o jeho podobě. Odkryty byly v úplnosti dva ohrazené obdélné areály, v nichž stály stavby křlové konstrukce (v jednom případě nejméně tři, v druhém případě dvě). Jednotlivé stavby identifikujeme pomocí skupin křlových jamek, ale přesné vymezení půdorysu je neproveditelné. Jak ohrazení, tak stavby byly obnovovány, což svědčí o jejich delším užívání. Mírný, ale vícečetný posun jednotlivých nosných prvků (křlů) půdorysy postupně „rozostřuje“. Ve stavbách nebyly nalezeny pozůstatky otopných zařízení, ani identifikovány jednoznačné stopy vnitřního vybavení, i když k němu může náležet část křlových jamek. Rozmístění křlových jamek také naznačuje, že některé stavby mohly být dvou- i víceprostorové (zejména stavby S4 a S5 – *obr. 3*). Absence pozůstatků vnitřního vybavení je důsledkem eroze a intenzivní zemědělské činnosti. Patrně proto se také nedochovala žádná stopa podlahové úrovně. Zkoumané stavby mohly sloužit nejen jako obytné, ale také jako hospodářské (chlěvy, stodoly apod.), i když obytný charakter dokládají některé nálezy (přesleny, záušnice, mince). Zajímavá je absence zahloubených objektů, např. zásobnic, které ojediněle z jiných míst v Chrudimi známe (např. naleziště Chrudim 27).⁸⁶ Ojedinělou výjimku představuje jámový objekt 515, který však není datován, může být i mladší.

Výše byl zmíněn shluk křlových jamek v jihozápadním nároží jižního ohrazení (*obr. 3: O, obr. 4*). Shlukem lze proložit různé varianty rekonstrukce původního nadzemního objektu. Křlová varianta (*obr. 4*) zdánlivě nabízí dva výklady. Jedním je podobnost s objekty interpretovanými jako doklady pohanického kultu, které byly zkoumány např. na Pohansku u Břeclavi a Hradsku-Kanině na Kokořínsku. Revize starších interpretací tento výklad odůvodněně zpochybňuje,⁸⁷ navíc v případě naleziště Kočí III je to vyloučené i z důvodů chronologických. Méně spektakulární, ale podobě naleziště bezesporu bližší, je ztotožnění s jednoduchými přístřešky, určenými jako sýpky, stohy nebo

⁸³ SEDLÁČEK, Radko: *Záchranný archeologický výzkum při výstavbě silnice I/37 Jesničanky–Medlešice v roce 2004 a 2005*, Zpravodaj Krajského muzea východních Čech 32, 2006, s. 90.

⁸⁴ MUSIL, Jan: *Nálezová zpráva. Záchranný archeologický výzkum akce: Modernizace silnice II/322 Kojice-obchvat, k. ú. Kojice, okres Pardubice, Pardubický kraj*, č. j. 262/222/2021, rukopis nálezové zprávy uložený na Archeologickém oddělení Východočeského muzea v Pardubicích, Pardubice 2023.

⁸⁵ JOŠKOVÁ, Tereza – LANGOVÁ, Michaela – JÍLEK, Jan: *Mikulovice. Život na hraně*, Pardubice 2020.

⁸⁶ FROLÍK, J. – SIGL, J.: *Chrudimsko*, s. 88.

⁸⁷ ŠTEFAN, Ivo: *Pohanství a počátky křesťanství v Čechách: dialog historie a archeologie*, in: Kostel Panny Marie na Pražském hradě. Dialog nad počátky křesťanství v Čechách, ed. Ivo Štefan – Martin Wihoda, Praha 2018, s. 146–171.

oborohy sloužícími k uchovávání úrody, slámy nebo sena.⁸⁸ Jejich konstrukce mohla být kruhová i čtvercová. Kruhový i čtvercový půdorys lze proložit zkoumaným shlukem kůlových jamek, ale nelze určit, která varianta je správná. Zdvojení některých jamek však dokládá vícenásobnou opravu nebo obnovu této konstrukce.

Zdroj vody, který musíme na podobném nalezišti předpokládat, např. v podobě studny, nebyl zachycen. Může se skrývat v nezkoumané ploše, nejspíše západním směrem. Jinou možnost představuje zaniklá vodoteč (naleziště Kočí I), situovaná asi 250 m severně od zkoumané plochy.⁸⁹

Pro porovnání nalezené situace máme dosud jen málo analogií. Nejblíže zjištěnou představuje odkryv na ploše rodinného domu v Dražkovicích (okr. Pardubice) z roku 2014.⁹⁰ Odhaleny byly podobné kumulace kůlových jamek, početnější je zastoupení větších jam. Situace je interpretována jako část dvorce s kůlovými stavbami, které náleží dvěma fázím. Nalezeno bylo také silo/zásobnice. Sídliště je datováno na přelom středohradištního a mladohradištního období ve své starší fázi a do mladohradištního období v mladší fázi. Do období přelomu 12. a 13. století spadá část sídliště odkrytého při záchranném archeologickém výzkumu v Kojicích (okr. Pardubice). I zde bylo registrováno mocné sídlištní souvrství s částmi půdorysů několika staveb sloupové konstrukce.⁹¹ V jiných částech Čech jsou podobná naleziště vzácná. Velmi podobné stavby bychom našli na předhradí Levého Hradce, kde jsou datovány již do 9. století. Obě jsou víceprostorové a na rozdíl od námi zkoumaných staveb obsahují ohniště.⁹² Jednalo se o kůlové stavby a nepravidelný průběh stěn ukazuje na opravy. Určitou analogii představují také půdorysně podobné struktury vymezené příkopy. Jednou je areál, zkoumaný v Ledčicích (okr. Mělník) datovaný do 1. poloviny 13. století.⁹³ Sestává z přibližně čtvercové části o hraně cca 50 m a přilehlého obdélného areálu s osami cca 40 x 60 m. Třetí částí je nepravidelně vymezený ovál o rozměrech cca 100 x 120 m. Výzkum se soustředil na obdélnou část, kde byly prozkoumány dva velmi mírně zahloubené pravoúhlé objekty, interpretované jako pozůstatky obytných staveb. O využití zbývající plochy není nic známo. Příkopem vymezený areál o rozměrech 70 x 65 m známe z Velebudic na Mostecku. Vnitřní plocha byla zkoumána v malém rozsahu a útvar je interpretován jako ohrada pro dobytek.⁹⁴ Vznikla před rokem 1200

⁸⁸ SMETÁNKA, Zdeněk: *Legenda o Ostojovi. Archeologie obyčejného života*, Praha 2004; ŠTEFAN, Ivo: *Pohanství a počátky křesťanství*, s. 154.

⁸⁹ MUSIL, J.: *Zpráva o záchranném archeologickém výzkumu*.

⁹⁰ KOŠAŘOVÁ, M. – BULVOVÁ, K.: *Raně středověké osídlení v Dražkovicích*.

⁹¹ MUSIL, J.: *Nálezová zpráva. Záchranný archeologický výzkum akce: Modernizace silnice II/322 Kojice*.

⁹² SMETÁNKA, Z.: *Legenda o Ostojovi*, s. 48–52.

⁹³ GOJDA, Martin – KŘIVÁNEK, Roman – MEDUNA, Petr – RYTÍŘ, Ladislav – TREFNÝ, Martin: *Archeologie krajiny a sídel na Podřipsku. Výzkum středověkého ohrazeného areálu v Ledčicích*, *Archeologické rozhledy* 62, 2010, s. 259–292.

⁹⁴ KLÁPŠTĚ, Jan: *Paměť krajiny středověkého Mostecku*, Most 1994, s. 80–83.

a zanikla během 1. poloviny 13. století.⁹⁵ Základní rozdíl představuje vymezení příkopem jako obtížněji překonatelnou překážkou na rozdíl od plotu či palisády.

Závěr

Archeologický výzkum objevil na nalezišti Kočí III středověké sídliště, existující od 10./11. století a přežívající až do 15. století. Jeho raně středověké počátky nejsou v písemných pramenech zachyceny, pro závěrečné období existence bylo ztotožněno se zaniklou vsí Steimetzendorf/Steymneczendorff, doloženou v torzu berního rejstříku z let 1399 až 1402.⁹⁶ Na sídlišti byly zkoumány dva dvorce vymezené palisádami s kůlovými stavbami v jejich ploše. Datování se opírá kromě keramiky také o nález záušnice a vzácného uherského denáru, který je dokladem kontaktu, byť třeba zprostředkovaným, s regiony východně od Čech a také časného pronikání mince do vesnického prostředí.

Nevýraznost archeologických terénních situací i nálezů je pravděpodobně důvodem, proč je analogických nálezů zatím tak málo. Interpretaci usnadnil výjimečný odkryv velké plochy, kterým byly odhaleny ucelené struktury. Je však pravděpodobné, že představuje obvyklou podobu podobných sídlišť mladohradištního období. Potvrdit to může jen další archeologický výzkum.⁹⁷

⁹⁵ KLÁPŠTĚ, Jan: *Proměna českých zemí ve středověku*, Praha 2005, s. 111–112.

⁹⁶ Základní informace srov. FROLÍK, Jan – MUSIL, Jan – RICHTER, David – VOJTÍŠEK, Jan: *Chrudim v době Karla IV.*, Chrudim 2016, s. 154; MUSIL, J. – NETOLICKÝ, P. – PREUSZ, M.: *Archeologie v Železných horách*, s. 25. Vrcholně středověké etapě zkoumaného sídliště, jakož i jeho ztotožnění se zaniklým Steymneczendorffem bude věnována samostatná studie.

⁹⁷ Autorský podíl J. Militkého vznikl v rámci pracovního úvazku autora ve Filosofickém ústavu AV ČR, Praha, v. v. i. / Centru mediévistických studií, společném pracovišti Akademie věd České republiky a Univerzity Karlovy v Praze, Jilská 1, Praha 1, 110 00.